

WSTĘP

Prezentujemy Państwu XLVI tom czasopisma „Człowiek i Społeczeństwo” poświęcony – jak to się często ujmuje – chińskiemu cudowi gospodarczemu i wielu pytaniom, które w związku z tym mogą się pojawić. Wśród nich są na pewno pytania o rolę tradycyjnej kultury chińskiej, w której najistotniejsze miejsce zajmuje konfucjanizm, o związki wolności gospodarczej z wolnością polityczną, czy też o specyfikę chińskich procesów modernizacyjnych. Wszystko to zachęca do porównań z kulturą i gospodarką szeroko rozumianego Zachodu oraz do refleksji nad możliwościami wykorzystania tej „chińskiej lekcji” w naszym myśleniu o gospodarce, zwłaszcza o jej etycznych aspektach, a nawet o szansach na stworzenie nowego paradygmatu w ekonomii.

W otwierającym tom tekście Kazimierz Poznański stawia tezę, zgodnie z którą współczesne Chiny odnoszą wielkie sukcesy gospodarcze głównie dzięki temu, że nie porzuciły swojej konfucjańskiej tradycji. W opinii autora stworzona przez Konfucjusza i rozwijana przez jego uczniów nauka, propagująca określony styl życia i myślenia, wykazuje potencjał, który ma niebanalne znaczenie gospodarcze jako źródło motywacji nie tylko do ciężkiej pracy, lecz także przedsiębiorczości. Zdaniem autora opracowania konfucjanizm może służyć również jako „korekta” ekonomii liberalnej poprzez nacisk położony na moralne aspekty gospodarowania.

Odnosząc się do propozycji ujmowania konfucjanizmu jako „ekonomii moralnej” będącej ofertą dla współczesnej gospodarki, Jacek Sójka analizuje wybrane elementy tego stanowiska i pokazuje, że myśl konfucjańska zawiera w sobie rzeczywiste bogactwo intelektualne, niepoddające się jednak prostej interpretacji. Przekonuje także, że traktowanie konfucjanizmu jako

alternatywy dla zachodniej ekonomii liberalnej zapoznaje przede wszystkim fakt istnienia już w ramach tej ekonomii określonej moralnej aksjologii. Jego zdaniem bardziej zasadne jest zatem nie tyle przeciwstawianie sobie zachodniego i chińskiego podejścia do ekonomii, ile raczej wydobywanie wspólnych elementów, z uwzględnieniem historii wzajemnych oddziaływań i inspiracji myśli Wschodu i Zachodu.

Polemiczny charakter ma również artykuł Przemysława Rotengrubera, który zastanawia się nad domniemanymi i rzeczywistymi przyczynami chińskiego cudu gospodarczego. Według autora determinant chińskiej prosperity należy upatrywać nie tylko w konfucjanizmie, ale także w fakcie wprowadzania przez chińskich komunistów do rodzimej gospodarki zasad liberalnej ekonomii i stworzenia tym samym „socjalistycznej gospodarki rynkowej”.

Z kolei artykuł Leszka Karczewskiego stanowi próbę scharakteryzowania chińskiej kultury gospodarczej i wskazania na trudności związane z jej badaniem. Interesującym wątkiem opracowania jest zestawienie niektórych elementów kultury, historii i doświadczeń Chin oraz Polski, z którego wynika możliwość owocnej współpracy obu stron.

Aniela Dylus, omawiając przykład gospodarki chińskiej, zastanawia się nad tym, czy związek wolnego rynku z dyktaturą polityczną jest konieczny i ma charakter trwały, czy też jest on przypadkowy i może ulec zmianie w przyszłości. Autorka skłania się ku twierdzeniu, że istniejąca dziś w Chinach symbioza państwowego kapitalizmu i autorytarnego systemu komunistycznego wykazuje cechy trwałości.

Artykuł Wiesława Banacha stanowi propozycję refleksji nad jednym z fundamentalnych mechanizmów reprodukcji każdego systemu kultury, jakim jest etos pracy. Rozważań nad współczesną kondycją zachodniego i chińskiego etosu pracy dokonuje autor w kontekście znanej tezy Samuela Huntingtona o „zderzeniu cywilizacji”.

Robert Sroka natomiast przedstawia inicjatywy organizacji pozarządowych w Europie Zachodniej i Stanach Zjednoczonych w postaci na przykład bojkotów konsumenckich czy różnych form presji wywieranej na firmy chińskie bądź firmy zachodnie produkujące w Chinach. Zdaniem autora są to przejawy samoregulacji biznesowej w zakresie etyki biznesu, która stanowi odpowiedź na przykłady łamania praw pracowniczych w Chinach.

W swoim drugim tekście Leszek Karczewski stawia pytanie, czego warto się uczyć od krajów Dalekiego Wschodu w zakresie sztuki zarządzania państwem oraz gospodarką. Rozważania mają wymiar nie tylko teoretyczny, ale też w znacznym stopniu praktyczny, tzn. stanowią zachętę dla polskich

władz i podmiotów gospodarczych do większego wykorzystywania dalekowschodnich doświadczeń i wypróbowanych tam sposobów postępowania.

Trzy ostatnie artykuły odnoszą się do kwestii poszukiwania nowych sposobów myślenia o gospodarce, odmiennych od tradycyjnych, liberalnych propozycji. W pierwszym z nich Barbara Pogonowska zwraca uwagę na złożoność wartościowań dotyczących idei i praktyk społecznej odpowiedzialności biznesu (*corporate social responsibility* – CSR). Rozważania wydają się interesujące zwłaszcza w kontekście przywołanej perspektywy *degrowth economy*, której przyjęcie w wielu wpływowych kręgach postulowane jest coraz częściej.

W drugim opracowaniu Halina Zboroń analizuje sposoby funkcjonowania na gruncie nauk społecznych pojęcia „kultura gospodarcza”. Autorka podaje w wątpliwość kontekstualny sposób jego rozumienia przez ekonomistów głównego nurtu, wskazując, że traktowanie kultury jako czegoś uwarunkowanego zewnętrznymi uniemożliwia wręcz określenie jej znaczenia dla praktyki życia gospodarczego.

Wreszcie w zamykającym niniejszy tom artykule Michał A. Michalski przywołuje te elementy współczesnego świata społecznego, które – jego zdaniem – w największym stopniu przyczyniły się do postrzegania rzeczywistości wyłącznie w kategoriach materialistycznych. Wskazując na bariery i zagrożenia dla rozwoju zachodniej cywilizacji, postuluje powrót do bardziej wielowymiarowego podejścia do zagadnień społeczno-gospodarczych.

Sukcesy chińskiej gospodarki skłaniają w oczywisty sposób do badania jej powiązań z kulturą chińską, a zwłaszcza z myślą konfucjańską. Konfucjanizm – jak czytamy w artykule K. Poznańskiego – nie pozwala zagubić etycznego aspektu gospodarowania i jest ofertą filozoficzną ważną także poza swoim macierzystym kontekstem kulturowym i obszarem geograficznym. Jest to szczególnie istotne, gdyż pytania o moralne podstawy gospodarowania stawia się dzisiaj w odniesieniu do gospodarki globalnej, a czyni się to z myślą o korektach, których ona potrzebuje. Nietrudno zgadnąć, że do takich pytań skłania przede wszystkim kryzys klimatyczny. Problematyka poruszana w tomie i zapowiadana już przez sam jego tytuł (*Między Chinami a Zachodem*) prowadzi zatem do istotnych dzisiaj porównań międzykulturowych. Mamy nadzieję, że prezentowane Czytelnikowi teksty mogą być źródłem wielu istotnych przemyśleń związanych z tą tematyką.

Redaktorzy

